

Compareixença al Parlament en la ponència de Llei de drets culturals

Gràcies Presidenta. Bona tarda, diputades i diputats.

Abans que res vull donar-los les gràcies per haver permès que l'Associació Col·legial d'Escriptors de Catalunya, l'ACEC hagi pogut intervenir in extremis a la ponència de Llei de drets culturals de Catalunya. Vull remarcar que el que ara exposaré, serà en nom no només l'ACEC sinó també de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, l'AELC, de la qual soc sòcia i tinc el mandat del seu president, Sebastià Portell, per fer-ho

Quan vam tenir coneixement de la Llei que es treballava al Parlament de Catalunya, ens va sorprendre que cap grup s'hagués recordat de citar cap entitat autoral, ni d'escriptors i escriptores, ni de traductors i traductores, ni d'il·lustradors i il·lustradores. Ens va deixar perplexos que, pel que fa als llibres, només s'haguessin recordat de reclamar la presència dels editors i que ningú no hagués pensat en la primera i més fràgil baula, que som els autors i les autores.

Aquesta qüestió encaixa amb la Llei que vostès estan debatent, on l'expressió "Persona autora" només apareix tres vegades a l'exposició de motius i cap vegada al desenvolupament de la Llei. Diran que al desenvolupament de la Llei hi apareix dues vegades l'expressió "persones creadores", però els vull recordar que aquest no és el terme que s'usa en les lleis relacionades amb la cultura que ja tenim, com , per exemple , la Llei de propietat intel·lectual i de drets d'autor. En general la terminologia que usen aquestes lleis ja aprovades és "persona autora" o "titular de drets", termes que, si no vaig errada, no apareixen a la Llei que ara treballen i, per tant, la converteixen en paper mullat per a les persones autores.

Vull deixar clar que l'ACEC i l'AELC valorem positivament que el Projecte de Llei reconegui la cultura com a dret fonamental i estableixi obligacions per als poders públics per garantir-ne l'accés i la participació de la ciutadania.

Tot i així, i tornem a la qüestió amb què he començat: aquest Projecte de Llei de Drets culturals de Catalunya parteix d'una premissa que, tot i no formular-se mai explícitament, travessa tot l'articulat: la cultura hi apareix com un bé ja disponible — un patrimoni, una oferta, un conjunt d'expressions artístiques— que cal fer arribar a la ciutadania en condicions d'igualtat. És una premissa noble i necessària, però és, també, incompleta, perquè oblida que aquest bé no existeix abans que algú l'hagi escrit, imaginat o li hagi donat forma. La cultura no es crea sola. Algú la crea i, en el nostre cas, algú l'escriu. Les novel·les no surten dels arbres.

Aquesta absència no és un detall d'estil. Es tradueix en tres dèficits concrets, que és el que les esmenes que presentarem després d'aquesta compareixença volen corregir:

Primer, un dèficit de reconeixement. La Llei dedica sis dels seus set capítols de drets a l'accés, la participació i el gaudi de la cultura, i només un —el darrer, el capítol VII— als drets de qui la crea. I fins i tot aquest capítol tracta els autors com una categoria laboral genèrica, no com el subjecte que fa possible tot el que la resta de la Llei protegeix. Quan l'article 4 diu que la cultura catalana és "fruit de la creació pròpia", ho diu de passada, sense subjecte, com si la creació fos un fenomen natural i no el treball —sovint precari, sovint mal remunerat— de persones concretes.

Segon, un dèficit de contingut material. Allà on la Llei sí que reconeix el dret a crear (article 13), el formula únicament com una llibertat: dret a crear sense censura, a expressar-se sense intimidació. És un dret necessari, però buit si no s'acompanya del dret a viure'n: a una remuneració equitativa, al respecte del dret moral, a no veure les pròpies obres explotades sense consentiment ni compensació. Una llibertat de crear sense garanties econòmiques és, per dir-ho amb les paraules del mateix preàmbul de la Llei, un dret "només teòric".

Tercer, i potser el més greu, un dèficit de representació institucional. La Llei crea o reformula tot un entramat d'òrgans —la Taula de Participació Cultural, el Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, el Comitè de Protecció dels Drets Culturals— per governar i vetllar pel compliment d'aquests drets. Però en cap d'ells

no es garanteix, per llei, un sol seient reservat als autors. La seva composició es remet a decrets futurs, a la discrecionalitat del Govern de torn, a un concepte difús de "societat civil" o "comunitat cultural" en què la veu professional dels escriptors es dilueix entre equipaments, entitats de gestió i patrocinadors. Es crea, en definitiva, una arquitectura de control i seguiment que parla en nom nostre sense que hàgim escollit qui hi parla.

Per això no presentarem les esmenes com una llista de greuges sectorials, sinó com una qüestió de coherència amb el mateix fonament que la Llei invoca: l'article 27 de la Declaració Universal dels Drets Humans, que el preàmbul cita amb detall, i que no reconeix només el dret de tothom a participar en la vida cultural, sinó també —en el seu apartat segon, silencià a la resta de l'articulat de la llei— el dret de qui crea a veure protegits els interessos morals i materials derivats de la seva obra. Una llei de drets culturals que oblida aquest segon apartat no és una llei incompleta per accident: és una llei que, sense voler-ho, parla de la cultura com si els seus autors no hi fossin.

Les esmenes que presentarem no demanen privilegis. Demanen que, allà on la Llei protegeix qui llegeix, escolta o gaudeix de la cultura, protegeixi amb la mateixa intensitat qui l'escriu.

Les nostres esmenes no fan referència només al capítol VII, sinó a tot l'articulat de la llei.

Pel que fa al capítol VII, sobre els Drets laborals i econòmics de les persones que treballen al sector cultural de Catalunya, això és, l'únic que ens està dedicat del tot, s'hi refereix el preàmbul de la llei, curant-se en salut. Diu: "En aquest cas, l'àmbit de competències a càrrec de la Generalitat de Catalunya no és ni de bon tros complet. De tota manera, sí que pot impulsar mesures perquè les condicions laborals i contractuals siguin més justes, es redueixi la precarització i es respectin els drets de propietat intel·lectual."

Sabem que, en molts casos, depenem de les lleis estatals. Per exemple, la propietat intel·lectual o els drets dels treballadors són competència estatal. Però, com diuen vostès al preàmbul, Catalunya sí que pot impulsar mesures. I no només perquè les condicions laborals i contractuals siguin més justes, sinó en molts altres sentits.

No oblidem que la cultura està transferida a les autonomies. I hi ha directives catalanes que poden afavorir o perjudicar els escriptors i escriptores, com ja va passar amb el decret on es permetia la socialització dels llibres de text, que va acabar afectant els llibres de ficció als centres educatius. No sé si són conscients que la socialització dels llibres de ficció (no prevista en el decret però tolerada i fomentada a tots els centres) ha comportat diversos problemes:

- Primer problema: Que els autors hagim perdut els nostres ingressos. Saben què cobra una persona que escriu? El 10% de drets d'autor. Un llibre de literatura infantil i juvenil val uns 10€, dels quals l'autor en percep 1€, abans d'impostos. Saben quants llibres s'han de vendre per poder comprar unes bambes de 40€?

- Segon problema: Que l'alumnat vegi la lectura com una activitat no lúdica sinó purament escolar. Sovint els llibres socialitzats no es poden treure de l'escola. I per descomptat, no es poden marcar.

- Tercer problema: Que l'alumnat no tingui biblioteca personal a casa.

- Quart problema: Que a la meitat de les cases no hi hagi cap llibre. Ho comprovo sempre que vaig a fer xerrades als centres i pregunto quants llibres tenen a casa. Avui, mentre la tecnologia s'ha convertit en objecte de desig, de pertinença i de prestigi social, el llibre ha anat perdent presència i valor simbòlic.

- Cinquè problema: Que una empresa holandesa que compra llibres de segona mà hagi entrat als centres catalans per llogar-hi els llibres de ficció.

Els baixos resultats de les proves PISA són multiusuals, però no dubtin que una de les causes és la socialització dels llibres. I aquesta socialització dels llibres de ficció no va venir donada per una llei estatal sinó per una norma catalana. Si hi ha famílies que no poden comprar llibres, és l'administració qui se n'ha d'encarregar; no és pot posar sobre les espatlles dels autors.

I això ens porta a una altra qüestió que tampoc no contempla aquesta llei. Qui i com pagarà tot això? Vostès tenen consciència, perquè ja ha passat amb altres lleis, que una llei que no determina el cost que tindran les accions que s'hi preveuen i que no especifica de quina partida del pressupost públic sortiran els diners per pagar-ho, és una llei que no només neix morta, sinó que genera molta frustració entre la ciutadania. Per tant, seria important que hi hagués un capítol dedicat al finançament.

Per últim, ens sembla sorprenent que no facin cap menció a la Intel·ligència Artificial, ara que se'n parla a tots els àmbits de la cultura, i no només de la cultura. Els autors i autores ens estem movent per mirar d'aconseguir que la IA no suposi el final de la creació cultural per part dels humans. Farien bé, doncs, d'incloure la IA a la llei.

Per acabar, vostès, diputats i diputades, lluiten perquè la cultura, en aquesta cas, la catalana, continuï viva. Però la cultura catalana és a la UCI i, amb la seva llei, acabarà d'agonitzar perquè no tenen en compte els autors i autores.